

Boekbespreking

Het Zoniënwoud

Een nieuwe visie op een patrimonium met toekomst

1) Inleiding

De v.z.w. 'De Vrienden van het Zoniënwoud' is de oudste natuurbeschermingsvereniging van ons land. Deze vereniging werd op 26 oktober 1909 opgericht, op initiatief van de schilder René Stevens en enkele bekende politieke en literaire persoonlijkheden, waaronder Buls en Verhaeren. Deze nieuwe liga volgde het voorbeeld van de Franse vereniging 'Association des Amis de la Forêt de Fontainebleau'. In 1911 werd koningin Elisabeth een van de leden. Lang heeft men vooral oog gehad voor culturele en esthetische aspecten. Vanaf de jaren '30 werden ook sociale en ecologische aspecten belangrijk. De vereniging bestaat dus dit jaar precies 100 jaar; daarom werden 3 verschillende tentoonstellingen in het Brusselse uitgewerkt en een boek uitgegeven. Een van de drie tentoonstellingen is nog tot 3 januari 2010 vrij te bezoeken in de Sint-Gorikshallen. De begeleidende catalogus van deze expositie is een lijvig boek, met de meest recente bevindingen en geschreven door niet minder dan 23 specialisten

De publicatie.

Het boek telt 239 pagina's en is rijkelijk geïllustreerd met 174 kleuren- en tientallen zwartwit foto's, naast vele tabellen en 21 kaarten. De publicatie telt 25 hoofdstukken, een alfabetisch lexicon, een repertorium van fotorechten en is nog eens onderverdeeld in 5 delen, die aandacht besteden aan het aardrijkskundige en het historische kader, de flora en de fauna, de wisselwerkingen tussen het fysieke en biologische milieu, de verenigingen die zorgen voor de bescherming van het Zoniënwoud en zijn omgeving en het unieke patrimonium met toekomstmuziek. Vele hoofdstukken zijn specifiek gewijd aan bepaalde thema's, waaronder o.a. het beheer van het Zoniënwoud door de 3 gewesten, het nut van een bosinventaris, het unieke natuureservaat met tweetalige plaatsnamen, 7 eeuwen bosontginning, producten uit het bos, paddestoelen, water en het fenomeen van de bodemverdichting. Wist U dat er in het Zoniënwoud minstens 4 verschillende soorten paddestoelen zijn, een honderdtal vogelsoorten, 15 verschillende vleermuissoorten en 12 inheemse amfibieën? En dat er de spekwortel, het lievevrouwbedstro, de bospaardestaart, de boshyacint, het meiklokje, de salomonszegel, het bosviooltje en daslook goed gedijen? Van oudsher heeft men er steen, hout en zavel gevonden. Van in de Karolingische tijd (8ste en 9de eeuw) werd het bos al door metaalbewerking ontgonnen. Dan zijn ook de eerste toponiemen ontstaan, gegeven aan oorden, gelegen bij de bosranden. De oudste naam van het woud was Sonia en is verschenen rond het jaar 1000. Deze naam kan nog steeds in verband gebracht worden met andere termen, zoals Sinna, Zuun, Zenne, Zinnik of Soignies.

Een uniek patrimonium

Het Zoniënwoud is waarschijnlijk het enige bos ter wereld dat zeven verschillende functies vervult. Eerst en vooral is het woud economisch belangrijk. Het zorgde en zorgt nog steeds voor allerlei opbrengsten en voor werk in het bosbeheer en de houtindustrie. Het ligt slechts op enkele kilometers van het centrum van Brussel en werd, al méér dan 100 jaar geleden, een uniek sociaal kader. Zowel de elite als de middenklasse en later het volk zal het Zoniënwoud, uiterst gunstig gelegen vlakbij de Belgische hoofdstad, ontdekken. Het bos wordt een oord van ontspanning, sport en toerisme. Zelfs landschapsschilders trekken er naar toe! Vanaf de 11de eeuw is er een ontbossing begonnen, veroorzaakt door de demografische groei. In diezelfde periode van de Middeleeuwen hadden zowel vorsten als vele religieuze gemeenschappen een grote belangstelling voor het woud. Ze gingen er jagen of tijdelijk en permanent verblijven. Er werden dreven aangelegd. Rond 1500 was ¼ van de inkomsten van

de hertogen van brabant aan het Zoniënwood te danken. Zowel in de toenmalige literatuur als in de beeldende en toegepaste kunst (denk maar aan de wandtapijten) was het Zoniënwood een belangrijke inspiratiebron. Niet toevallig zijn er vele resten van kastelen, kloosters, een gevangenis en van archeologische locaties, teruggaand tot de prehistorie of de Romeinse tijd (zoals tumuli) bewaard gebleven. Pas vanaf de 18de eeuw werden er ook minutieuze kaarten en dus interessante informatiebronnen over het woud gemaakt. Als verbruiker van koolstof is het woud ook een belangrijke schakel in het bewaren van het klimatologisch evenwicht. Het Zoniënwood ontstond in de laatste Ijstijd en is ca. tienduizend jaar oud. Het kende geen erosie. Het is dus een uniek landschap, met droge valleien, een fossiel reliëf en een gevarieerde beplanting. De continuïteit van overgebleven bospartijen zorgde voor een biodiversiteit. Vanaf de 18de eeuw werd het woud ook rationeel beheerd. Het is, door de systematische aanplantingen, dit bos vooral een beukenkathedraal geworden. Monocultuur, verrijkt met meer gevarieerde nieuwe aanplantingen, en biodiversiteit kunnen echter samengaan. Het Zoniënwood ligt in de buurt van verschillende universiteiten, waardoor beschermde natuur- en bosreservaten zijn ontstaan en wetenschappers er een uitzonderlijk werkterrein hebben gevonden. Tenslotte is dit woud ook uniek, omdat het door de regionalisering verdeeld werd over 3 verschillende politieke gewesten, wat een uniek interrelationeel experimenteertrein mogelijk zou kunnen maken.

Bedreigingen, acties van de 20ste eeuw, een toekomstvisie en didactische wandelingen

Toch werden in dit boek de bedreigingen niet vergeten. Dit zijn o.a. de opwarming van het klimaat, waardoor bomen aan de bosranden minder bestand worden tegen stormen. De meest gevoelige bomen die lijden onder de opwarming van de aarde blijken vooral de zomereiken te zijn. Maar ook het beukenbestand kan kleiner worden en dus zorgen voor een mogelijke 'ontvolking'. De studie van het BIM heeft vastgesteld dat vele boomkruinen al zijn aangetast. Verder zijn er ook nieuwe en specifieke soorten parasieten, die onder 300 meter hoogte lelijk kunnen huis houden. Ander problemen zijn de administratieve en politieke versnippering, die ervoor zorgen dat de te ondernemen stappen ingewikkelder en de dossiers complexer worden. Deze versnippering kan ook een bedreiging worden voor de eenheid van bestuur en een onderlinge coördinatie bemoeilijken. Het Zoniënwood heeft verder ook af te rekenen met een aardrijkskundige versnippering, veroorzaakt door de uitbreiding van verbindingswegen en spoorwegennet en de verbredingen van de Ring. Zowel de rust van de fauna wordt erdoor sterk verstoord als de biodiversiteit van de site bedreigd. De toename van wegen zorgt ook voor de toename van en een verdere toeslibbing van het verkeer. Een goede aanpak van het openbaar vervoer door een betere ontwikkeling van het Gewestelijk Express Net is dan ook een noodzakelijk iets. Ontspanning en toerisme zorgen voor een verder platlopen van vele paden... Door de acties van deze Vriendenkring werd het Zoniënwood dank zij een Koninklijk Besluit geklasseerd als beschermd natuurgebied, op 2 december 1959. In de '90er jaren werden er meerdere natuurreservaten uitgebouwd. In 2002 kreeg men het statuut 'natura 2000'. Vanaf 2007 zijn tal van juridische stappen ondernomen tegen immobiliënprojecten. Zowel de expo als het boek bieden een antwoord op vele vragen. Beide zijn ook een vurig pleidooi voor het ondernemen van verdere acties, het belang van een goed onderling overleg en het uitwerken van een goed toekomstplan. Men kan zowel individueel als in gezinsverband lid worden. Het lidmaatschap bedraagt tussen de 12 en de 25 euro en geeft recht op een tweetalig kwartaalblad. Dit jaar werd er ook een speciaal beschermingsfonds opgericht, waardoor terreinen van hoge ecologische waarde kunnen aangekocht worden. Een storting van 30 euro levert ook een fiscaal attest op. Tot het einde van 2009 zijn er tweewekelijkse wandelingen en allerlei didactische verkenningen in het weekend gepland

Verdere info: raadpleeg de website , www.amisoignes-vriendenzonien.be- M. de Schrijver